

КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ ТА МУЗИЧНОЇ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ І МЕТОДИ ЕТНОМУЗИКОЛОГІЇ

Освітній ступінь
Спеціальність
Освітня програма

Магістр
025 Музичне мистецтво
Музичне мистецтво

Курс	1
Семестр	1, 2

Статус

Обов'язкова

ECTS	4
Годин	120
Лекції	20
Семінари	17
Самостійна робота	80

Семестровий контроль

Залік. Іспит

Інформація про викладача

ПІБ	Єфремов Євген Васильович доцент, кандидат мистецтвознавства, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики НМАУ ім. П.І. Чайковського
Профіль викладача	https://orcid.org/0000-0002-3361-6640
e-mail	evg-50@ukr.net

Анотація навчальної дисципліни

Курс «Сучасні проблеми і методи етномузикології» (далі СПМЕ) завершує цикл музично-етнологічних дисциплін магістранта-музикознавця. Ця дисципліна, з'являючись у магістрів в останньому семестрі їх навчання в академії, утворює своєрідну тематичну «арку» у поєднанні з першим бакалаврським курсом, де вони вивчали теоретичний предмет «Українська народна музична творчість» і долучалися практично до «Українського традиційного співу». Через 4-х роки студенти знов звертаються до музично-етнографічних матеріалів і етномузикологічної проблематики. Втім, це відбувається вже на новому, вищому рівні – в сенсі значно дорослішого, більш зрілого професійного стану молодих людей, і в сенсі глобальніших і складних проблем сучасної науки, і у сенсі більш ґрунтовного підходу до їх розгляду. По-перше, вони отримують можливість по-новому осягнути й оцінити з «висоти» отриманих знань і наукового досвіду всю історію етномузикології у світі й Україні, нерідко складну і драматичну. По-друге, дізнаються про досягнення світових дослідницьких шкіл, про широку тематику і різноманітні проблеми, котрі постали перед сучасною наукою, та про часом несподівані шляхи їх вирішення за кордоном і в нашій країні. По-третє, чи не вперше в житті магістри мають можливість

познайомитися з традиційною музикою інших етносів світу, почути коментарі про неї, самостійно порівняти її з вітчизняною українською музичною традицією. Це не лише значно розширює світогляд сучасних музикознавців, долучаючи їх до проблем, досягнень та матеріалу світової культури, але й дає можливість відчувати яскраві особливості власної, української традиційної культури, відчувати гордість за неї.

Мета курсу. Навчальна дисципліна СПМЕ ставить своєю метою прилучити молодих фахівців до базових проблем української культури усної традиції як невід'ємної частини світового культурного досвіду та ознайомити студентів з матеріалами і різними напрямками етномузикології, що склалися переважно в ХХ ст.

Зміст даного курсу спрямований на міждисциплінарний обсяг інформації із залученням етнографії, історії, семіотики, етнолінгвістики, соціальної психології, що може сприяти усвідомленню широких фахових завдань музикознавця. Проблематика з кола етнології та культурної антропології здебільшого дотична науковим інтересам випускників. За намірами укладача програми, вона може бути використана в розробці магістерських та дипломних робіт.

З метою пов'язані наступні завдання:

- підійти до розуміння специфіки фольклорного мислення в його відмінностях від писемної, композиторської творчості Нового часу;
- усвідомити розмаїття у світовій музичній культурі, і світових наукових методик в галузі етномузикології;
- осягнути зв'язки в часі між засадами усної традиції та сучасними культурними парадигмами.

Структура курсу. Більшість тем СПМЕ є проблемними, а деякі з них дискусійними. Тому проходження курсу потребує їх активного обговорення не тільки на семінарах, але й у ході лекцій, а відтак цілеспрямованого опрацювання рекомендованої літератури. В окремих випадках студенти можуть самостійно ініціювати розширення обсягу музичної інформації, напр., у таких темах, як методика сучасного музично-фольклорного виховання, фольклор у системі сучасної освіти в Україні і світі, фольклорний поп-арт та види сучасного фольклоризму. На проходження курсу «Сучасні проблеми і методи етномузикології» виділяються 40 лекційних і семінарських годин.

Перевірка отриманих знань. Форма контролю – опитування, підготовка коротких рефератів за кількома темами курсу, участь у дискусіях. Екзаменаційна оцінка буде враховувати, окрім відповіді на екзаменаційні питання та опрацювання слухової вікторини, ще й ступінь активності студента протягом навчального курсу.

Перелік тем

Тема 1. Folk-lore: витоки наукової галузі та еволюція науки про фольклор. Напрями і методи етномузикології ХХ ст.

Тема 2. Етнічний та поліетнічний простір людини. Порівняльні характеристики вітчизняної фольклористики та культурної антропології Заходу

Тема 3. Досвід історичної етнології. Феномен усної історії та методика фольклористичного дослідження.

Тема 4. Біля витоків української культурної традиції. Історизм фольклору.

Тема 5. Ритуал в традиційному житті. Обряди переходу як універсум традиційної культури

Тема 6. Людська постать в традиційній культурі

Тема 7. Міфологія та її поетичні образи. Час і простір.

Тема 8. Народне християнство

Тема 9. Звуковий код традиційної культури

Тема 10. Фольклорний кіч – занепад культури?

Тема 11. Проблеми композиторської інтерпретації фольклору

Тема 12. Сучасні напрями фольклорного поп-арту: World Music, Ethno Music, Ethno Fusion

Тема 13. Підсумки курсу. Які теми, факти, висновки з даного курсу ви зможете використати у своїй науковій роботі?

Форми та технології навчання

Основні форми роботи:

1. Виклад теоретичного матеріалу з ілюстративним показом прикладів з українського і світового пісенного та інструментального автентичного фольклору. Якісним ілюстративним матеріалом в лекційному курсі можуть бути видання української народної музики (аудіо- і відеоматеріал) на компакт-дисках (CD) та з Інтернету;
2. Обговорення зі студентами творчих результатів виконавського фольклоризму, що привчає їх до оцінки сучасних фольклорних процесів і заохочує молодь до подібної діяльності;
3. Семінарські заняття й дискусії з проблем і тем курсу;
4. Обговорення фольклорного музичного матеріалу різних народів світу – у плані виявлення специфічних етнокультурних особливостей та у плані порівняння з музичними традиціями українців й інших східних слов'ян;
5. Взаємне знайомство з написаними рефератами одне одного і їх обговорення.

Навчальні технічні ресурси

Використання засобів аудіо-прослуховування і перегляду відеозаписів народних обрядів, фольклористичних експедиційних сеансів, сценічних виступів сільських співаків і музикантів урізноманітнює форми викладу і поживляє зацікавленість студентів предметом, а впровадження комп'ютерної програми WaweLab, інтернет-ресурсів, а також сучасних засобів комунікації Viber, ZOOM (особливо важливих у карантинний період) сприяють глибшому засвоєнню навчального курсу. Деякі з цих технічних засобів (напр., ZOOM) дають також можливість запросити провідних вчених з різних частин світу познайомити наших магістрів зі специфікою науки у їх країнах.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев Э.Е. Фольклор в контексте современной культуры. / Э.Е.Алексеев – М., 1988. - 237 с.
2. Байбурин А. К. Ритуал в традиционной культуре. / А.К.Байбурин – СПб: Наука, 1993 – 253 с.
3. Бернштам Т.А. Новые перспективы в познании и изучении традиционной народной культуры. – К., 1993 – 184 с.
4. Бокль Генри Томас История цивилизации в Англии. Т.І. – Предисловие Евг. Соловьева. – СПб, 1896.
5. Воропай Олекса Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. / О.Воропай – К.: «Оберіг», 1991. Кн. І. – 449 с.; кн. ІІ – 441 с.

6. Генепп А. ван Обряды перехода / А. ван Генепп – М.: «Восточная литература» РАН, 2002. – 198 с.
7. Головинский Г.Л. Композитор и фольклор
8. Голос и ритуал. Материалы конференции. – М., 1995. – 187 с.
9. Дерев'янченко О. Неофольклоризм у музичному мистецтві: статика та динаміка розвитку у першій половині ХХ ст. Автореферат канд. дисертації. – К., 2005.
10. Дмитриева М. К вопросу о феноменологии китча /М.Дмитриева // ж. Искусство, М., 1989.
11. Звук в традиционной народной культуре. Сборник научных статей. Составитель Н.Н.Гилярова – М., 2004 – 251 с.
12. Земцовский И.И. Фольклор и композитор
13. А.І.Іваницький Хрестоматія українського музичного фольклору. – Вінниця: Нова книга, 2008. – С.12-25.
14. Квитка К. Вступительные замечания к музыкально-этнографическим исследованиям. Пер. с укр. //К.Квитка Избранные труды в двух томах. Том 2. – М., 1973. – С.3-29. [Оригінал: Вступні уваги до музично-етнографічних студій // «Записки Етнографічного товариства», кн. 1. – Київ, 1925. – С.8-27].
15. Лобанов М. Насколько далеко мы от фольк-лора? // Фольклор и мы. – Санкт Петербург, 2010. – С.130-136.
16. Лорд А.Б. Сказитель. Пер. с англ. – М., 1994. – 369 с.
17. Лурье С.В. Историческая этнология. Учебное пособие для вузов. – М., 1998. – 446с.
18. Мациевский И.В. Традиционное пение и молодежные инициативы. Исполнительская проблематика // Голос в культуре: артикуляция и тембр – Санкт-Петербург: ГНИИ «Институт истории искусств», 2007. С.127-138.
19. Мурзина О. Етнічний та поліетнічний простір людини // Студії мистецтвознавчі, 2003. Число 2. – С.7-12.
20. Народное музыкальное творчество. Учебник. Отв. редактор О.А.Пашина – Санкт-Петербург, 2005. – 566 с.
21. Нолл В. Трансформація громадянського суспільства. Усна історія української селянської культури 1920-30 років. К.: «Родовід». 1999. – 559 с.
22. Принс Гвін Усна історія //Нові перспективи історіописання. За ред. П.Берка. Пер. з англ. – К.: Ніка-Центр, 2004. С.149-193.
23. Сербіна Н.В.Українська пізня лірика: шляхи формування та етапи еволюції. /Н.В.Сербіна. – Автореф. канд. дис. – К. 2013. – 19 с.
24. Сербіна Наталія «Жизненна песня» - Публікація - Український тиждень 23.10.2012. Режим доступу: tyzhden.ua/Publication/3801/PrintView
25. Тавлай Галина Орнаментальное пение – универсалия традиционной культуры / Г.В.Тавлай // Голос в культуре: артикуляция и тембр – Санкт-Петербург: ГНИИ «Институт истории искусств», 2007. С.64-77.
26. Топоров В. Модель мира. Пространство. // Мифы народов мира. Главный редактор С.А.Токарев. – Т.2 М.: «Советская энциклопедия», 1992. – С.161-164; С.340-342.
27. Фрэзер Дж.Дж. Золотая ветвь. Гл. VII-IX /Дж.Дж.Фрэзер – М.: Издательство политической литературы, 1980. – С.108-141.
28. Чекановска А. Музыкальная этнография. – М.: Советский композитор, 1983. – С.10-55.
29. Этнография и смежные дисциплины. Этнографические субдисциплины. Школы и направления. Методы. Под общей редакцией Ю.Бромлея и Г.Штробаха (ГДР). – М.: Наука, 1988 (серия «Свод этнографических понятий и терминов»).
30. Яковенко Н. Вступ до історії: «Критика». – К., 2007. – 375 с.
31. Folk/ и прочее этничество. Шадринский форум. 03.09.2009. Режим доступа: <http://www.fdb.shadrinsk.net/viewtopic.php?p=286811>